

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Факультет економічних наук
Кафедра управління земельними ресурсами

ОСТРОВЕРХА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 338.22

**ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ**

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи на
здобуття освітнього ступеня
«Магістр»

Миколаїв 2020

Магістерською роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі управління земельними ресурсами в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат геологічних наук, доцент
Смирнова Світлана Михайлівна
Чорноморський національний
університет ім. Петра Могили
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри управління земельними ресурсами.

Рецензент: **Совщак Вячеслав Миколайович**
ТОВ «Український експертний
центр по вимірюванню та оцінці»

Захист відбудеться 20 лютого 2020 р. об 09.00 годині на засіданні ЕК в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2а, корпус 10-П.

З магістерською роботою можна ознайомитись у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, корпус 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Конституційні засади особливої охорони земель України, які віднесені до основного національного багатства, перш за все стосуються земель рекреаційного призначення. Саме вони використовуються для організації відпочинку, туризму та проведення спортивних заходів, тобто їх використання задовольняє публічні інтереси громадян країни.

Для забезпечення всіх рекреаційних можливостей необхідно проводити інвентаризацію цих земель. Вона є вихідною інформацією щодо забезпечення ведення Державного земельного кадастру, здійснення контролю за використанням і охороною земель; визначення якісного стану земельних ділянок, їх меж, розміру, складу угідь; узгодження даних, отриманих у результаті проведення інвентаризації земель, з інформацією, що міститься у документах, які посвідчують право на земельну ділянку, та у Державному земельному кадастрі; прийняття за результатами інвентаризації земель; здійснення землеустрою.

Землі рекреаційного призначення завжди будуть відігравати значну роль в житті людини. Тому вирішення проблем інвентаризації земель рекреаційного призначення є важливим процесом для поліпшення життя громадян та екологічної ситуації в країні.

Розвиток рекреаційної сфери досить активно просувається уперед. Достатньо поширені теми для обговорення наступні: О. Бейдик висвітлює макротуристичне районування України [1]; П. Масляк присвятив публікації розвитку рекреаційної географії [2]; Н. Фоменко розглядає значення рекреаційної галузі у формуванні екологічної культури і розвитку соціальних систем [3]; Д. Стеченко, І. Безуглий, Н. Турло, С. Мархонос досліджують питання управління регіональним розвитком рекреації та туризму [4]; тлумаченню теоретичних засад сталого розвитку туристичної галузі сприяли В. Ісаєнко, Г. Білявський, К. Ніколаєв, К. Бабікова, І. Смирнов [5].

Попри значну кількість наукових праць, питання інвентаризації земель рекреаційного призначення залишається відкритим, що і зумовило актуальність дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення та поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо інвентаризацією земель рекреаційного призначення.

Для досягнення мети вирішуються наступні **завдання:**

- проаналізувати рекреаційні ресурси України;
- методичні положення проведення інвентаризації земель рекреаційного призначення;
- визначити процедуру проведення інвентаризації земель;
- обґрунтувати законодавчу та нормативну базу використання земель рекреаційного призначення;
- внести пропозиції для вирішення проблем інвентаризації рекреаційних ресурсів в цілому.

Об'єктом дослідження є процес інвентаризації земель рекреаційного призначення.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти інвентаризації земель рекреаційного призначення.

Методи дослідження. Дослідження виконувалось на основі наступних методів: монографічного – при вивченні та теоретичному узагальненні досліджень; системного аналізу – при аналізі процесуального порядку розроблення землевпорядної документації рекреаційних територій; статистичного – для аналізу даних отриманих під час інвентаризаційних робіт; абстрактно-логічного – при формуванні висновків та пропозицій; графічний – для унаочнення результатів магістерської роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:
удосконалено:

- теоретико-методичні основи щодо розв'язання питання кількісної та якісної оцінки природних рекреаційних ресурсів, які ґрунтуються на ступені сприятливості до рекреаційної діяльності;

- методичні положення інвентаризації земель рекреаційного призначення на позиціях землеустрою, який слугує основою задля економічного регулювання аспектів практичної діяльності у сфері управління земельними ресурсами;

- процедуру проведення інвентаризації земель, яка проводиться виходячи з принципів плановості, достовірності та повноти даних, послідовності і стандартності методики її проведення;

дістали подальшого розвитку:

- правові засади забезпечення використання земель рекреаційного призначення спрямовані на розв'язання проблеми розмежування правових режимів земель рекреаційного призначення і земель лісового та водного фонду;

- науково-методичні підходи до розв'язання проблеми оптимізації інформації за даними інвентаризації рекреаційних ресурсів з впровадженням веб-ресурсу, як інтерактивного кадастру.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані землевпорядними організаціями, органами влади та місцевого самоврядування при планових розробках інвентаризації земель.

Особистий внесок магістранта. Автор виклав особисту думку щодо удосконалення механізму інвентаризації земель рекреаційного призначення. Наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення, висновки і пропозиції доповідались на міжнародних та науково-практичних конференціях: IV Всеукраїнська наукова конференція «Геодезія, землеустрій, геоінформатика в Південному регіоні: сучасний стан та перспективи розвитку» (17-19 жовтня 2019 р., Одеса: ОДАБА); III Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми та практичні питання щодо виконання робіт із землеустрою» (17 жовтня 2019 р., Херсон: ДВНЗ «ХДАУ»).

Публікації. Результати магістерської роботи знайшли своє відображення у науковому фаховому виданні і тезах конференцій.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів та загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок комп'ютерного тексту, з них основного - 63 сторінок, який містить 2 таблиць, 11 рисунків. Список використаних джерел із 55 найменувань викладено на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Наукові основи використання земель рекреаційного призначення» досліджено теоретичні та методичні засади системи державного управління рекреаційним потенціалом. Розглянуто наукові підходи до формування еколого-економічних засад рекреаційного землекористування, законодавчі засади використання земель рекреаційного призначення, характеристика земель рекреаційного призначення України та Одеської області.

Проаналізовано ПЗФ України, як фундаментальну структуру рекреаційної діяльності. З'ясовано напрямки різноманітного рекреаційного використання об'єктів ПЗФ, зважаючи на ступінь суворості їх заповідного режиму, площу території, особливості всього природного комплексу. Визначено види рекреаційної діяльності на території об'єктів ПЗФ: використання природних лікувальних ресурсів ПЗФ, екскурсії на виставки, в музеї ПЗФ, загальнооздоровчий відпочинок, культурно-пізнавальний відпочинок, любительське і спортивне полювання, яхтинг, спортивне рибальство (рис. 1).

Рисунок 1. Використання об'єктів природно-заповідного фонду в рекреаційних цілях

Визначено, що за сумарним природно-ресурсним потенціалом, Одеська область займає 9-те місце серед 25 регіонів України (без врахування міст Києва та Севастополя). Сумарний природно-ресурсний потенціал області нижчий від загальноукраїнського і становить 73% від його рівня. Область виділяється багатими рекреаційними ресурсами (82% від середнього по Україні), проте бідна водними (62%) і лісовими (80%) ресурсами. Встановлено, що за сукупністю негативних і позитивних показників природно-екологічного потенціалу, найкращі умови для розвитку рекреації мають Б.Дністровський, Великомихайлівський, Роздільнянський і Татарбунарський райони.

Акцентовано увагу, що порядок визнання територій землях рекреаційного призначення залежить від їх місцезнаходження та виду природних об'єктів, розмірів земельних ділянок суші та водного простору. Режим використання таких територій може бути орієнтований на масовий, довгостроковий та короткостроковий відпочинок населення. Визначено, що Землі рекреаційного призначення можуть бути передані у користування на умовах оренди, що сприятиме розвитку ринкових відносин у сфері рекреаційного землекористування. Запропоновано заборонити приватизацію цих земель, з огляду на їх високу рекреаційну та екологічну цінність.

У другому розділі «Методичні засади створення землевпорядної документації щодо інвентаризації земель рекреаційного призначення» досліджено особливості процедури проведення інвентаризаційних робіт. Розглянуто методологічні положення виготовлення технічної документації із землеустрою у сфері рекреаційного землекористування, процесуальний порядок розроблення землевпорядної документації та проблеми інвентаризації земель рекреаційного призначення.

Проаналізована методологія створення землевпорядної документації щодо інвентаризації земель рекреаційного призначення зводиться до складання зведеного плану інвентаризації рекреаційних територій адміністративно-територіальних одиниць (рис. 2).

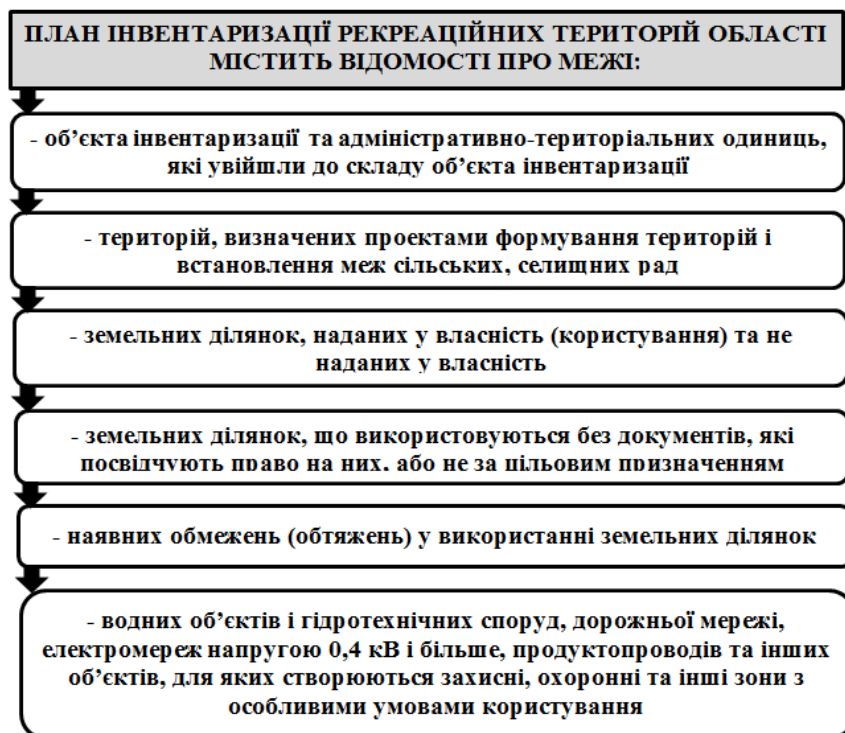

Рисунок 2. Відомості плану інвентаризації рекреаційних територій

Зосереджено увагу, що процедура інвентаризації земель проводять геодезичними методами, які включають координування зовнішніх меж населених пунктів, кутів повороту, меж окремих ділянок, визначення площ цих ділянок, визначення площ цих ділянок і угідь. Акцентовано увагу, що топографо-геодезичні роботи виконуються в єдиній державній системі координат або похідній від неї з метою визначення або уточнення меж земельних ділянок, обмежень (обтяжень) у їх використанні та угідь, які потребують уточнення або за якими неможливо визначити такі межі під час виконання підготовчих робіт.

Зазначено, що використання застарілих методів проведення топографо-геодезичних робіт, а саме використання паперових топографічних планів, зводить нанівець точність вимірювання. Тому виникає необхідність затвердження на державному рівні норм цифрового оброблення та погодження інформації топографічного знімання з метою зменшення часу надання геодезичних послуг та підвищення їх якості.

Висвітлено думку перспектив інвентаризаційної діяльності рекреаційних

територій та об'єктів, яка може сприяти їх зонуванню і розробленню індексних карт. Вказано, що інвентаризація та кадастрове зонування рекреаційних територій дає можливість створювати цифрові моделі каркаса територій, при якому враховується детальна характеристика рекреаційного об'єкта, а саме: місце його розташування, наявність на цій території водних і лісових ресурсів, які мають рекреаційне значення, наявність або можливість створення курортних комплексів.

У третьому розділі «Механізм інвентаризації земель рекреаційного призначення» обґрунтовано необхідність вдосконалення виготовлення землевпорядної документації. Акцентовано увагу на науково-методичних засадах топографо-геодезичних вишукувань, які проводяться з метою складання топографічного плану місцевості.

Вказано, при обстеженні території парку ім. Горького та прилягаючих вулиць на місцевості було виявлено тільки 3 пункти та декілька настінних марок. На геодезичних пунктів відсутні в достатній мірі зовнішні знаки триангуляції, GPS-мережі, полігонометрії, в тому числі і настінної, а також нівелірної мережі. Запропоновано проведення згущення полігонометричної мережі, яка надасть змогу якісніше та швидше проводити топографо-геодезичні вишукування.

Розкрито основні підходи до забезпечення територіального планування, яке передбачає топографічне знімання для забезпечення вихідними даними розроблення проекту інженерної підготовки, генерального плану рекреаційних територій адміністративно-територіальних утворень.

Прикладні аспекти інвентаризації земель рекреаційного призначення спрямовані на вироблення технічного звіту по топографо-геодезичним вишукуванням земельної ділянки Департаменту комунальної власності Одеської міської ради, що знаходиться за адресою: м. Одеса, парк ім. Горького, в межах вулиць Космонавтів, Генерала Петрова, Варненської та Валентини Терешкової, складено інженером-геодезистом (рис.3)

Рисунок 3. Основні елементи технічного звіту топографо-геодезичним вишукуванням земельної ділянки парку ім. Горького (м. Одеса)

Кутові та лінійні виміри виконані електронним тахеометром Topcon GTS-105N № 6H7671 відповідно до інструкцій з експлуатації приладу. Електронний тахеометр Topcon GTS-105N № 6H7671 пройшов державну метрологічну перевірку в ДП „Вінницький науково-виробничий центр стандартизації метрології та сертифікації”.

При виконанні зйомки на польових абрисах показано місцезнаходження зйомочних пікетів. Виконано координування люків колодязів підземних комунікацій з визначенням висоти люка і підземних прокладок.

Згідно з польовими вимірами і абрисами складено план М 1:500, який виконано на жорстких планшетах по координатах. З жорстких планшетів план викреслено лавсанові кальки.

Камеральне опрацювання польових матеріалів виконувалось з допомогою програмного забезпечення цифрової картографії «Digitals», «nanoCAD 5.1», «ArcMap 10.2.2». Складена «Схема теодолітного ходу та планової опори земельної ділянки», яка відображає відомість про обробку теодолітного ходу, схематичне розташування земельної ділянки; межі та угіддя парку, прилягаючі вулиці до парку, схему теодолітного ходу.

ВИСНОВКИ

1. Питання кількісної та якісної оцінки природних рекреаційних ресурсів дотепер недостатньо вивчені, що вкрай потрібно при проведенні оцінки багатьох факторів. Так, оцінка окремого рекреаційного ресурсу (родовища мінеральних вод, кліматолікувальної місцевості, поверхні водойми, морського пляжу тощо) повинна містити не лише його кількісні характеристики (дебіт води, площа рекреаційної території), але й ступінь сприятливості відповідного виду рекреаційної діяльності.

2. Інвентаризація земель проводиться виходячи з принципів плановості, достовірності та повноти даних, послідовності і стандартності процедур, доступності використання інформаційної бази, узагальнення даних з додержанням єдиних засад та технології їх оброблення. Подальші пропозиції щодо використання отриманих даних інвентаризаційних робіт спрямовані на узгодження з інформацією, що міститься у документах, які посвідчують право на земельну ділянку та Державному земельному кадастрі.

3. Процесуальний порядок розроблення землевпорядної документації рекреаційних територій передбачає наявність матеріалів інвентаризації, формування земельних ділянок за рахунок земель державної та комунальної власності, визначення їх угідь, а також віднесення таких земельних ділянок до певних категорій, технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель погоджується в порядку, встановленому ст. 186 Земельного кодексу України.

4. Процедура погодження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки рекреаційного призначення базується на погодженні землевпорядної документації, який слугує основою задля економічного регулювання аспектів практичної діяльності у сфері управління земельними ресурсами.

5. Виникає потреба оптимізації земель рекреаційного призначення та формування кадастру рекреаційних територій насамперед за рахунок створення

єдиної системі збирання документації про характеристики таких територій, яких на Україні є багато

6. Актуальна проблема розмежування правових режимів земель рекреаційного призначення і земель лісового та водного фонду, які згідно з законодавством також можуть використовуватися з рекреаційною метою. Суперечність у практичній реалізації правового режиму земель не дозволяє зміни цільового призначення земель, а отже і переведення цих земель у категорію рекреаційного призначення.

7. Пропозиції для вирішення проблем інвентаризації рекреаційних ресурсів спрямовані на можливість використання та оптимізацію даних матеріалів аерофотозйомки, лісовпорядкування, проекти створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, схеми формування екомережі, програми у сфері формування, збереження та використання екомережі. Розробка та впровадження інтерактивного кадастру на базі спеціального веб-ресурсу надасть змогу оптимізувати інформацію про рекреаційні території.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Смирнова С.М. Наукові засади управління розвитком природно-заповідних територій / С.М. Смирнова, В.М. Смирнов, В.О. Островерха // Агросвіт. Вип 2 - Дніпро: ТОВ "ДКС Центр", 2020. - С. 77-83.(1,03 д.а.) **(Представлений у міжнародних та науково-метричних базах: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (Європейський Союз, США), Directory of Open Access Journals (США), Crossref (США), WorldCat (США))**

В інших виданнях

2. Смирнова С.М. Законодавче забезпечення природоохоронної діяльності / С.М. Смирнова, В.О. Островерха // Геодезія, землеустрій, геоінформатика в Південному регіоні: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали IV Всеукр. наук. конф., 17-19 жовтня 2019 р. / Одеса: ОДАБА, 2019. – с. 164 - 167.
3. Смирнова С.М. Сучасний стан розвитку природно-заповідного фонду / С.М. Смирнова, В.О. Островерха // Проблеми та практичні питання щодо виконання робіт із землеустрою: Збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Херсон, 17 жовтня 2019 року). – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. – с. 168-170.

АНОТАЦІЯ

Островерха В.О. Інвентаризація земель рекреаційного призначення. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня Магістр за спеціальністю 193 – Геодезія і землеустрій. – Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв, 2020.

В роботі проаналізовано існуючих тенденцій у сфері державного управління рекреаційним потенціалом. Розглянуто наукові підходи до формування еколого-економічних засад рекреаційного землекористування, законодавчі засади використання земель рекреаційного призначення, характеристика земель рекреаційного призначення України та Одеської області.

Обґрунтовано особливості процедури проведення інвентаризаційних робіт. Розглянуто методологічні положення виготовлення технічної документації із землеустрою у сфері рекреаційного землекористування, процесуальний порядок розроблення землевпорядної документації та проблеми інвентаризації земель рекреаційного призначення.

Вказано на необхідність вдосконалення механізму інвентаризації земель рекреаційного призначення. Акцентовано увагу на науково-методичних засадах топографо-геодезичних вишукувань, які проводяться з метою складання топографічного плану місцевості. Запропоновано проведення згущення полігонометричної мережі, яка надасть змогу якісніше та швидше проводити топографо-геодезичні вишукування.

Ключові слова: рекреаційне землекористування, інвентаризація земель, землевпорядна документація, топографо-геодезичні вишукування, територіальне планування.

ANNOTATION

Ostroverkh V.O. Inventory of recreational land. - Manuscript.

Thesis for the qualification level Master's degree in specialty 193 - Surveying and Land Management. - Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2020.

Thesis for the qualification level Master's degree in specialty 193 - Surveying and Land Management. - Black Sea National University. Petro Mohyla, Mykolaiv, 2020.

The paper analyzes the current trends in the state management of recreational potential. Scientific approaches to the formation of ecological and economic principles of recreational land use, legislative principles of the use of recreational land, characterization of recreational land of Ukraine and Odessa region are considered.

The peculiarities of the procedure of carrying out inventory works are substantiated. The methodological provisions for the preparation of technical documentation on land management in the field of recreational land use, the procedural procedure for the development of land management documentation and the problem of inventory of recreational land are considered.

The necessity of improving the mechanism of inventory of recreational lands is pointed out. Emphasis is placed on the scientific and methodological foundations of topographic and geodetic surveys, which are conducted with the purpose of drawing up a topographic plan of the terrain. It is proposed to conduct a densification of the polygonometric network, which will allow to conduct better and faster topographic and geodetic surveys.

Keywords: recreational land use, land inventory, land planning documentation, topographic and geodetic surveys, territorial planning.